

Retrospektivní pohled na šumperský vodovod od šedesátých let 20. století do současnosti

ALEŠ LÉTAL, RENATA PAVELKOVÁ, JINDŘICH FRAJER

Klíčová slova: vodárenství – vodárna – Šumperk – zásobování pitnou vodou

SOUHRN

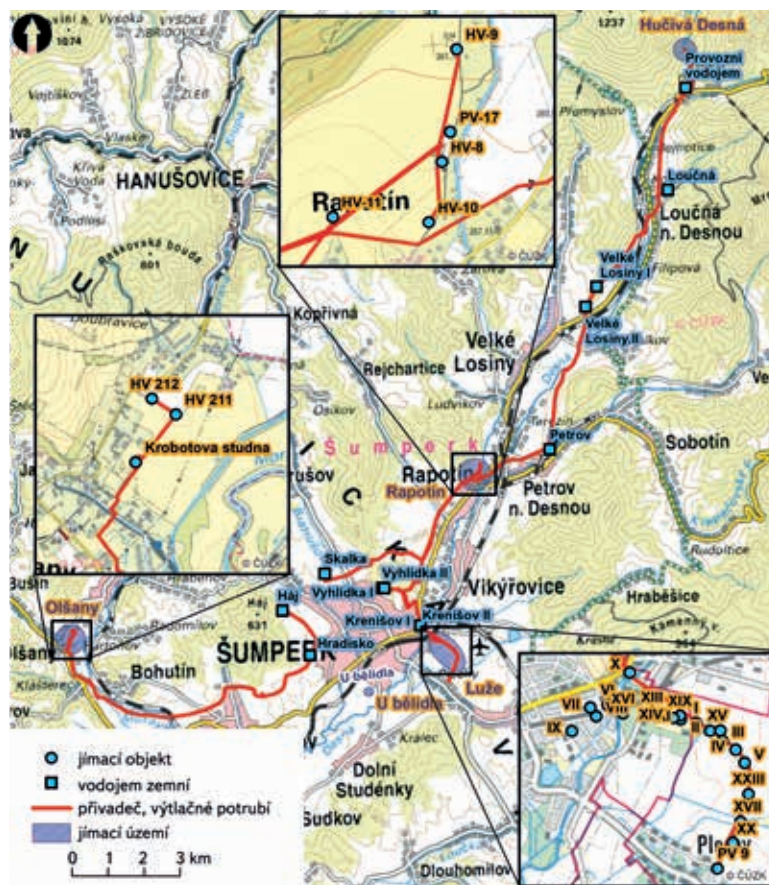
Studie se zabývá vývojem zásobování města Šumperk pitnou vodou od konce šedesátých let 20. století do současnosti a navazuje na příspěvek, který vyšel ve VTEI loni na podzim. Text je strukturován do jednotlivých kapitol podle vývojových etap rozvoje vodohospodářské infrastruktury města s popisem klíčových staveb a technologií. Zvláštní pozornost je věnována skupinovému vodovodu Šumperk. Jeho dokončení v roce 1974 představovalo nejvýznamnější regionální vodohospodářskou investici druhé poloviny 20. století a vyřešilo dlouhodobý nedostatek pitné vody pro obce údolí Desné. Závěrečné kapitoly se zabývají transformací organizační struktury podniku městské vodárny a shrnují klíčové mezníky správy vodohospodářské infrastruktury Šumperka po roce 1945. Studie na příkladu Šumperka ilustruje porevoluční transformaci odvětví vodárenství a možná úskalí, nová východiska i výzvy pro jeho budoucí vývoj.

ÚVOD

V druhé polovině 20. století se konečně podařilo vyřešit dlouhodobý problém zásobování města Šumperk pitnou vodou. Nové zdroje pitné vody v podobě povrchového odběru z Divoké Desné v rámci nově vybudovaného skupinového vodovodu společně s využitím dalších pramenišť v Rapotíně a Olšanech doplnily chybějící kapacity. Výrazným příspěvkem k řešení problému byla rekonstrukce vodovodní sítě, vodojemů a jímacích objektů, jež omezila ztráty. Důležitým faktorem, který snížil spotřebu vody obyvatel, je pochopitelně skokové zdražení vodného a stočného v posledních 20 letech, které se nevyhnulo ani Šumperku. Provozní a organizační podmínky zásobování města pitnou vodou negativně ovlivnil celospolečenský vývoj, který ve svém konečném důsledku znamenal zvýšení provozních ztrát ve vodovodní síti následkem omezených prostředků na obnovu a posílení vodovodní sítě. Změny, jež přinesl rok 1989 a následné období, se promítly nejen do organizačních podmínek zásobování města pitnou vodou, ale i do výsledné spotřeby a ceny pitné vody jak v regionu Šumperska, tak i v celé České republice.

OBDOBÍ DO ŠEDESÁTÝCH LET 20. STOLETÍ

Etapy vývoje šumperského vodovodu před rokem 1970 jsou detailně popsány v článku, který byl publikován ve VTEI v čísle 5/2021. Z něj je možné převzít několik důležitých poznatků, jež měly vliv na vývoj v navazujícím období. Důležitým aspektem, který ovlivnil zásobování obcí pitnou vodou po roce 1945, byly změny politického režimu. Jedním z negativních důsledků centrálního plánovaného hospodářství v dobách komunismu byla centralizace vodárenství po roce 1948

Obr. 1. Jímací objekty zásobující šumperský vodovod v období 1883–2020

Fig. 1. Intake facilities supplying the Šumperk water supply in the period 1883–2020

a nastavení regulované ceny vodného a stočného, jehož stanovená výše pro domácnosti neodrážela skutečné náklady na výrobu a distribuci pitné vody. Zajímavé bylo, že cena pro domácnosti se udržela až do roku 1991. Městský podnik Šumperské vodárny přišel znárodněním po roce 1946 o vlastní zdroj elektrické energie – malou vodní elektrárnu, která zajišťovala elektrickou energii pro vodní čerpadla. Došlo tak ke skokovému zvýšení nákladů, protože si elektrickou energii podnik musel kupovat. Zásobování Šumperka pitnou vodou bylo řešeno z podzemních vrtů, jež byly postupně vybudovány na několika pramenišťích v rámci aluvia řeky Desné v bezprostřední blízkosti města Šumperk (obr. 1).

Tyto zdroje s ohledem na poválečný vývoj města pochopitelně nestačily uspokojivě pokrýt spotřebu pitné vody. Až do vybudování nového zdroje

Tab. 1. Vývoj počtu obyvatel města Šumperk a parametrů vodovodní sítě šumperského vodovodu
 Tab. 1. Šumperk town population development with selected water supply network parameters

Rok	Počet domů	Počet obyvatel	Délka vodovodní sítě [m]	Roční spotřeba [m ³]
1880	602	8 517	12 000 (1883)*	nezjištěno
1890	719	10 493	nezjištěno	126 396 (1889)*
1900	789	11 636	16 742 (1904)*	161 225 (1904)*
1910	924	13 329	17 192 (1911)*	290 343 (1911)*
1921	996	13 117	nezjištěno	nezjištěno
1930	1 373	15 718	28 949 (1929)*	512 547 (1929) *
1950	2 014	17 192	41 500 (1941)*	997 352 (1945)*
1960	1 890 (1961)*	19 266 (1961)*	nezjištěno	nezjištěno
1970	2 013	23 683	nezjištěno	2 500 000 (1976)*
1980	2 197	28 101	nezjištěno	3 113 000 (1981)*
1990	2 255	30 530	nezjištěno	3 600 000
2000	3 282 (2001)*	29 490 (2001)*	129 000 (2002)*	2 800 000 (2002)*
2010	2 616 (2011)*	26 737 (2011)*	nezjištěno	2 503 000
2020	2 775 (2021)*	25 836	146 831	2 344 658

Zdroj: Upraveno podle [4, 13, 14]. Adjusted according to [4, 13, 14].

* Rok, za který byly k dispozici údaje. Year of the available data.

zajišťoval veřejný vodovod zásobování cca 60 % obyvatel z celkového počtu 19 266 v roce 1961 (tab. 1). V roce 1960 bylo hlavním zdrojem 13 vrtů v prameništi Luže s vydatností cca 40 l/s (obr. 1). Město se sice v poválečném období snažilo iniciovat nápravu situace a vyžádalo si několik odborných posudků, tristiň stav se však podařilo vyřešit až v roce 1971. V roce 1961 byla zpracována studie k investičnímu úkolu „Skupinový vodovod Šumperk a okolí“ hranickým projektovým odborem Krajského vodohospodářského rozvojového a investičního střediska (KVRIS). Studie řešila zásobování obcí Šumperska s celkovým počtem 43 538 obyvatel v roce 1962 s budoucí prognózou zásobování přes 54 000 obyvatel v roce 1980 [1]. V rámci studie byly zpracovány dvě alternativy. První z nich byla nakonec vybrána i oponentním řízením prof. A. Sukovitého z VUT a s úpravami později realizována. Tato alternativa počítala s vybudováním jímacích objektů povrchové vody z Hučivé Desné (140 l/s), Divoké Desné (60 l/s) a s centrální úpravnou vody v Koutech, včetně využití stávajících zdrojů podzemní vody v Šumperku (40 l/s). Druhá alternativa se zaměřila na vybudování jímacích území na Hučivé Desné, Divoké Desné a Mertě, která měly tvořit samostatné provozní celky s vlastními úpravami vody. Tato alternativa byla v závěru studie vyhodnocena jako méně vhodná z ekonomických i provozních důvodů.

SKUPINOVÝ VODOVOD ŠUMPERK

Na základě vypracované a schválené studie k investičnímu úkolu pro skupinový vodovod Šumperk (SVŠ) byl v roce 1966 zpracován úvodní projekt k SVŠ a dne 4. dubna 1967 bylo vydáno územní rozhodnutí. Samotná výstavba byla zahájena až v roce 1970. Generálním projektantem bylo Krajské středisko pro vodovody a kanalizace Ostrava, projektový odbor Hranice, generálním dodavatelem stavební části byl Ingstav, n. p. Brno, generálním dodavatelem technologické

části Sigma, n. p. Hranice. Subdodavateli se staly např. Adamovské strojírny, Chepos Chotěboř, n. p., ZPA Praha a ZVVZ Milevsko. Navrhovaný systém byl z větší části gravitační (75 %), 25 % bylo řešeno přečerpáváním [2]. Vzhledem k výškovým rozdílům sítě bylo nutno přerušit hydrostatický tlak pomocí dvou přerušovacích zásobních vodojemů pro obce Velké Losiny a části obcí Rapotín a Petrov nad Desnou.

V první fázi vzhledem k akutním problémům se zásobováním Šumperka byla řešena výstavba jímacího objektu, provizorní úpravny vody (mikrosíta, chlorace) a přívodního potrubí do stávajícího vodojemu horního tlakového pásma (HTP) Šumperk. Uvedený postup zajistil pro potřeby města v roce 1971 cca 30 l/s [3]. Dané provizorní řešení muselo optimalizovat síť, přerušit tlaku a odvodušnění. Před výstavbou přerušovacích vodojemů zajišťovaly danou funkci přerušovací šachty (obr. 2).

Kompletní systém zásobování pitnou vodou všech obcí v rámci SVŠ byl dokončen až v roce 1974 s výslednými náklady 42 mil. Kčs. Na trase Kouty nad Desnou-Šumperk byly vybudovány přerušovací vodojemy o celkovém objemu 2 200 m³. Do obce Loučná nad Desnou je voda přiváděna z vodojemu o objemu 150 m³, Velké Losiny jsou zásobovány z vodojemu 250 m³ a také z vodojemu 2 × 650 m³ a Petrov z vodojemu 650 m³ (obr. 3). Součástí projektu byly také rekonstrukce armaturních komor stávajících vodojemů v Šumperku. V systému SVŠ jsou gravitační vodovodní řady, které dopravují jak surovou vodu 350 mm, tak upravenou vodu 400 mm. V objektu dvoupodlažní úpravní vody v Koutech nad Desnou byly kromě samotné technologie úpravy vody vybudovány chemické, fyzikální a bakteriologické laboratoře a bytové jednotky (obr. 4 a 5).

Tab. 2. Nově budované vodojemny

Tab. 2. Newly built water reservoirs

Název [nadmořská výška hladiny vody v m n. m.]	Objem [m ³]	Popis
Provozní vodojem úpravny vody (596)	650	Typový vodojem Ingstav s monolytickým dnem i stěnami a montovaným stropem se šoupátkovou šachtou 210 × 360 cm
Vodojem Loučná (531)	150	Zemní typový HDP 1215 – 3972/D s armaturní komorou 180 × 240 cm HDP Praha
Přerušovací vodojem Velké Losiny I (531)	250	Zemní vodojem HDP 1215 – 3972/C s armaturní komorou 465 × 270 cm
Přerušovací/zásobní vodojem Velké Losiny II (460)	2 × 650	Zemní vodojem – montovaný typ Ingstav Brno s monolytickým dnem a stěnami, dvě kruhové železobetonové komory se společnou armaturní komorou mezi komorami
Přerušovací/zásobní vodojem Petrov (430)	650	Zemní vodojem – montovaný typ Ingstav Brno s monolytickým dnem a stěnami, železobetonová kruhová komora s armaturní komorou 500 × 500 cm
Nový vodojem Vyhlička II (383,8)	1 500	Zemní vodojem – dvoukomorový montovaný typ Ingstav Brno z prefabrikátů 2 × 12 × 18 m s armaturní komorou 6 × 5,1 m
Vodojem Skalka (389,35)	2 × 750	Zemní vodojem – montovaný typ Ingstav Brno 42 – 115/82, 18,5 × 12 m s armaturní komorou 5,35 × 6 m
Vodojem Hradisko (363,2)	2 × 1500	Zemní vodojem – dvoukomorový s čerpací stanicí pro vodojem Háj
Vodojem Háj (389,35)	2 000	Zemní vodojem – monolitický

Upraveno podle [3, 6, 8]. Adjusted according to [3, 6, 8].

V roce 1987 byla zpracována projektová příprava řešení zásobování vodou s výhledem do roku 2010. V rámci této koncepce bylo počítáno s využitím prameniště Rapotín a Olšany i s výstavbou dispečinku a sídla vodáren v Šumperku v ulici Jílová. Bylo plánováno i vybudování vodojemů Skalka, Hradisko a Háj. Ještě v roce 1989 proběhla stavba dvoukomorového zemního vodojemu Skalka s objemem 1 500 m³ posilujícího zásobování vodou ze SVŠ do oblasti Horní Temenice a sídlištní zástavby v severní části Šumperka. Technologické řešení přírodního řadu bylo navrženo s ohledem na možné přepojení zásobování vodojemu z prameniště Rapotín, které zajistí případné nahrazení výpadku ze SVŠ.

OBDOBÍ PO ROCE 1989 DO SOUČASNOSTI

Konec roku 1989 přinesl politické změny, jež měly zásadní dopad na veškerou společnost, včetně vodního hospodářství. V roce 1991 byla zahájena postupná transformace vodohospodářských podniků pod dohledem Ministerstva zemědělství. Šumperský závod 09 vytvořil samostatnou jednotku Vodovody a kanalizace Šumperk, s. p. V rámci rozvoje a údržby vodohospodářské infrastruktury je pro dané období charakteristická snaha všech podniků napravit škody na infrastruktuře dané podfinancováním sektoru v předchozím období a snížit ztráty v síti. Skokové zvýšení cen, které pokrývalo skutečné náklady na výrobu a distribuci pitné vody, vyvolalo adekvátní snížení spotřeby vody domácnostmi, čímž se sice uvolnily limitující kapacity zdrojů, ale snížil se i objem prostředků placených za odebranou vodu (tab. 3). Proces tedy vedl k optimalizaci sítí, automatizaci provozu, měření i regulaci a zejména ke snížení ztrát vody.

Teprve v roce 1991 byla zvýšena cena vodného a stočného pro domácnosti. V Šumperku byla od roku 1991 stanovena cena vodného na 1,50 Kčs za 1 m³ a cena stočného 1,50 Kčs za 1 m³. Jak ukazuje tab. 3, cena vodného i stočného

Obr. 4. Situační plán úpravny vody skupinového vodovodu Šumperk na projektové dokumentaci [2]

Fig. 4. Situation plan of the water treatment plant of the Šumperk group water supply system on the project documentation [2]

kontinuálně roste. Ještě na začátku devadesátých let dobíhaly stavby plánované v předchozím období, které zajistily rozšíření kapacit vodních zdrojů. V rámci posílení zdrojů vody byl v roce 1991 navýšen odběr z jímacího území Bělidlo na 13 l/s a bylo vybudováno nové jímací území Rapotín (obr. 7) se šesti

Budova radnice v Šumperku
Foto: Shutterstock.com

Obr. 5. Úpravna vody v době výstavby (Archiv ŠPVS), po rekonstrukci v roce 2008, pohled do haly s reakční nádrží a filtry, čištění pískového filtru (březen 2022, A. Létal)
Fig. 5. Water treatment plant at the time of construction (ŠPVS archive), after reconstruction in 2008, the filters hall with reaction tank and filters, filter scrubbing (March 2022, A. Létal)

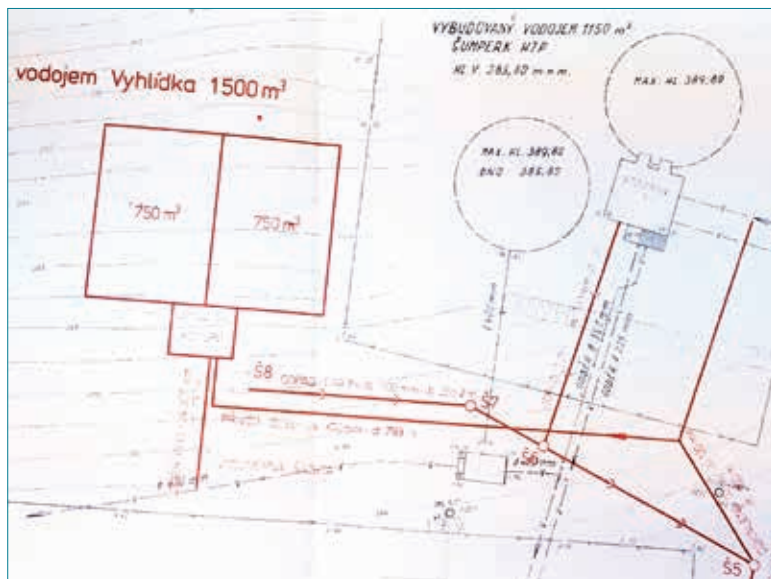
Tab. 3. Vývoj cen vodného a stočného v období 1991–2020 v korunách
Tab. 3. Development of water and sewerage prices in the period 1991–2020 in crowns

Rok	Vodné	Stočné	Celkem
1991	1,5	1,5	3,0
1996	9,5	8,0	17,4
1997	11,0	9,0	20,1
1998	12,6	10,5	23,1
1999	13,9	13,2	27,1
2000	15,3	15,5	30,9
2001	16,8	17,9	34,7
2002	18,9	17,9	36,8
2003	21,0	18,9	39,9
2004	22,1	20,0	42,0
2005	23,9	20,6	44,5
2006	24,2	22,9	47,0
2007	24,8	24,2	48,9
2008	26,4	26,8	53,2
2009	29,0	29,5	58,5
2010	31,0	31,5	62,5
2011	34,1	34,6	68,8
2012	36,8	37,3	74,1
2013	39,1	39,7	78,8
2014	39,1	39,7	78,8
2015	39,1	39,7	78,8
2016	40,3	40,7	81,0
2017	41,6	42,1	83,6
2018	44,9	43,7	88,6
2019	46,0	45,7	91,7
2020 – 15 % DPH	49,3	48,7	98,0
2020 – 10 % DPH	47,1	46,6	93,7

Upraveno podle [4, 14]. Adjusted according to [4, 14].

vrty s kapacitou 30 l/s (tab. 4). Kvalita vody stejně jako u ostatních zdrojů podzemních vod je dostatečná a úprava je řešena pouze chlorací, přičemž úpravna vody v Rapotíně je plně automatizována.

Společně se zdrojem na Hučivé Desné (100 l/s) a prameništěm Luže (45 l/s) byla v roce 1992 dostupná kapacita všech zdrojů 188 l/s. K daným kapacitám bylo v roce 1994 připojeno i jímací území Olšany s dvěma vrty o vydatnosti cca 80 l/s (tab. 4), které je určeno pro posílení zásobování Šumperka a Zábřehu. Jímací území Olšany zásobují dva jímací vrty HV-211, HV-212 z roku 1992. Na základě hydrogeologického průzkumu a čerpacích zkoušek byla odvozena maximální vydatnost až 200 l/s [7]. Kapacita prameniště je limitována průměrem

Obr. 6. Situace nového vodojemu 1 500 m³ v lokalitě Vyhlička v projektové dokumentaci [6]

Fig. 6. Situation of the new 1 500 m³ water reservoir in the Vyhlička locality on the project documentation [6]

Obr. 7. Úpravna vody Rapotín s jímacím vrtem (vlevo), strojovna úpravy (vpravo) (březen 2022, A. Létal)

Fig. 7. Rapotín Water Treatment Plant with intake well (left), engine room (right) (March 2022, A. Létal)

potrubí na cca 80 l/s s tím, že 70 l/s by mělo poskytovat Zábřehu a Šumperku a 7 l/s okolním obcím [7]. Voda je velmi kvalitní a nevyžaduje další úpravy vyjma chlorování. Kromě navýšení zdrojů byl z důvodu kontaminace podzemních vod v prameništi Luže omezen odběr u některých vrtů a původní hlavní zdroj vody tak v novém miléniu postupně ztrácí význam. Prameniště Bělidlo bylo po propojení skupinového vodovodu Šumperk s jímacím územím Olšany převedeno do režimu využití v havarijním stavu. V roce 2002 činila dodávka vody pro město Šumperk 2,8 mil. m³, z čehož tvořila výroba z povrchové vody cca 10,7 %. To znamená, že postavení klíčového zdroje vody v sedmdesátých až devadesátých letech 20. století opět zaujímají zdroje vody podzemní. Délka vodovodních řadů ve městě dosáhla 129 km, z čehož 42 km připadá na přívodní řady a 87 km tvoří rozvodné řady.

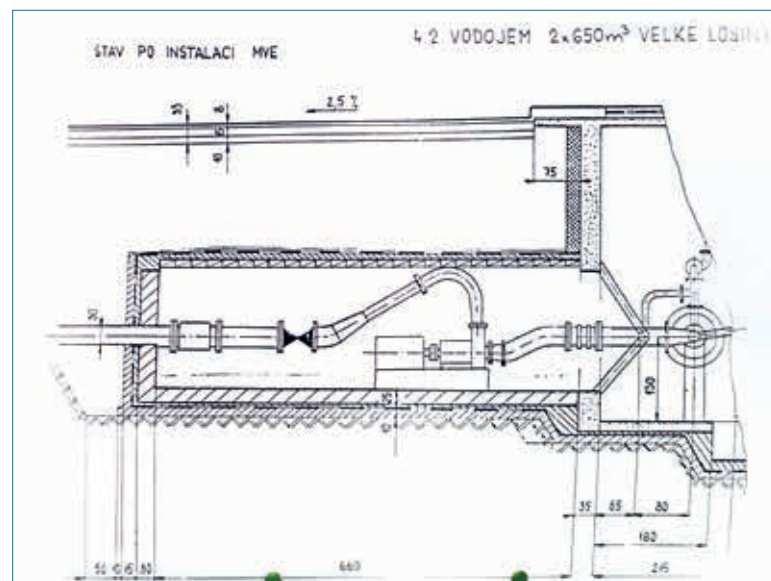
Zajímavým počinem v daném období bylo v roce 1993 spuštění provozu malých vodních elektráren (MVE) v rozdělovacích komorách Rapotín a Velké Losiny (obr. 8). Uvedený přístup navazuje na počátek 20. století, kdy byla vybudována vodní elektrárna, která zajišťovala městské vodárně energii pro pohon jejího čerpadla až do znárodnění v roce 1946. Projektantem zařízení byl Výzkumný ústav čerpadel, a. s., Olomouc. Turbinová stanice je umístěna v armaturní komoře vodojemu a sestává ze soustrojí s radiální spirální turbínou o výkonu od 4 do 55 kW a asynchronního generátoru. MVE s automatizovaným provozem jsou připojeny na přívodní potrubí DN400. Žel soustrojí

Tab. 4. Přehled jímacích objektů vybudovaných po roce 1970

Tab. 4. Overview of intake structures built after 1970

Název	Lokalita	Rok	Hloubka [m]	Průměr [mm]	Vydatnost [l/s]
HV-8	Rapotín	1985	41,5	273	5
HV-9	Rapotín	1988	33	324	4
HV-10	Rapotín	1988	39,2	273	4
HV-11	Rapotín	1988	42	324	4
HV-12	Rapotín	1988	41,5	273	5
PV-17	Rapotín	1985	41,5	273	5
HV-1	Šumperk	1985	70	273	4,5
Studna Bělidlo	Šumperk	–	9	1500	5
HV-211	Olšany	1992	85	530	13
HV-212	Olšany	1992	57	530	67

Upraveno podle [5, 7, 15]. Adjusted according to [5, 7, 15].

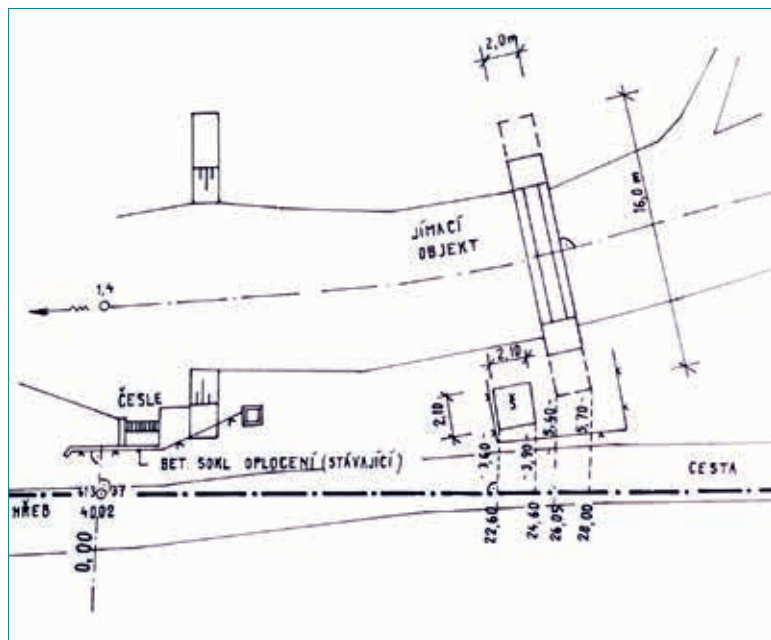

Obr. 8. Malá vodní elektrárna v rozdělovacím vodojemu Velké Losiny na projektové dokumentaci

Fig. 8. Small hydropower plant in the Velké Losiny water distribution reservoir on the project documentation

byla dimenzována na průtoky od 60 l/s. Vzhledem k poklesu spotřeby vody pro město Šumperk z jímacího území Hučivé Desné jsou zařízení momentálně mimo provoz.

V červenci 1997 došlo na Moravě ke katastrofálním povodním, které zasáhly i vodárenskou infrastrukturu SVŠ. Na Hučivé Desné byl zničen jímací objekt a část přívodního řadu. Provizorním řešením se podařilo zabránit přerušení dodávek vody a byl vypracován projekt nového jímacího objektu. Vzhledem k nutnosti stabilního řešení byla ještě v témže roce zahájena jeho výstavba. Původně byla voda odebírána bočním odběrem, který byl později doplněn dnovým ocelovým odběrem umístěným u kamenného stupně. Zastaralé technické řešení jímání vody z toku bylo nahrazeno dnovým jímacím objektem

Obr. 9. Jímací objekty skupinového vodovodu Kouty-Šumperk na Hučivé Desné v projektové dokumentaci: původní zničený objekt (vlevo), nový objekt (vpravo) [10]
 Fig. 9. Intake facilities of the Kouty-Šumperk group water supply system on Hučivá Desná in the project documentation: the original destroyed facility (left), the new facility (right) [10]

umístěným 20 m nad původním místem jímání (obr. 9). Jde o příčný dnový odběrný železobetonový práh s odběrným žlabem, krytým česlem směrem po toku s mezerami 1 cm, které jsou rozebíratelné (obr. 10).

Díky dostatečným investicím do nových zdrojů a akumulace byly vytvořeny podmínky pro dlouhodobé udržení funkčního systému zásobování vodou. Od roku 2000 jsou investice směřovány do automatizace provozu a snižování ztrát. Z výročních zpráv podniku ŠPVS je patrné výrazné omezení ztrát ze 38 % v roce 1996 až na 16 % v roce 2020, kdy se přiblížily celorepublikovému průměru 15,3 % [12]. Mezi investiční projekty, jež přispěly ke snížení ztrát, patří rekonstrukce infrastruktury v historickém centru města v roce 2003, která nahradila některé původní prvky z roku 1883. V roce 2001 proběhla také renovace původních vodojemů HTP (1935) a DTP (1883, 1935), včetně rekonstrukce výtokové kašny vodojemu 1 000 m³ z roku 1935. V roce 2008 byla realizována kompletní rekonstrukce úpravní vody v Koutech v hodnotě cca 95 mil. Kč.

Počet obyvatel Šumperka od roku 1992 kontinuálně klesá, což znamená, že k 1. lednu 2021 se Šumperk vrátil do stavu kolem roku 1970. Ještě v roce 1989 u nás vycházela spotřeba pitné vody na 171 l/os/den. V roce 2020 dosahuje průměrná spotřeba pitné vody fakturované domácnostem, průmyslu a ostatním subjektům v Šumperku 116,5 l/os/den (republikový průměr je 129,2 l/os/den), přičemž v domácnostech činila 83,2 l/os/den [12, 14]. Z hlediska budoucího vývoje lze očekávat investice do všech prvků vodohospodářské infrastruktury. Hlavní prioritu má rekonstrukce přivaděče z úpravní vody v Koutech nad Desnou, jež byla zahájena v roce 2021 a je rozdělena do několika etap. Oprava potrubí bude řešena bezvýkopovou technologií vtažení předdeformovaného potrubí (technologie close-fit) do stávajícího ocelového potrubí DN400 (obr. 11), část bude realizována bezvýkopovou technologií berstlining, kterou bude do narušeného stávajícího potrubí zataženo nové z tvárné litiny DN400. Dokončení rekonstrukce 25kilometrového přivaděče je plánováno v průběhu následujících sedmi let.

Obr. 10. Jímací objekt na Hučivé Desné, stav po výstavbě v roce 1997 (Archiv ŠPVS), současný stav vpravo (březen 2022, A. Létal)

Fig. 10. Intake structure on Hučivá Desná river, state after construction in 1997 (ŠPVS archive), current state on the right (March 2022, A. Létal)

Změny v organizaci řízení městské vodárny po roce 1945

Městská vodárna byla po roce 1945 součástí městských podniků a sídlila v objektu městské plynárny (Žerotínova 448/36). V roce 1947 se podnik stal samostatnou částí městských podniků s vlastním hospodařením. Dozorován byl radou městského národního výboru. Od 1. července 1951 byly zřízeny Krajské vodohospodářské služby s oblastní správou v Šumperku. Investiční činnost byla řízena vodohospodářským odborem Krajského národního výboru Olomouc.

V roce 1960 byla zrušena Krajská správa zásobování vodou a kanalizací v Olomouci s provozem v Šumperku a zřízeny vodohospodářské organizace v rámci nového administrativního členění na okresy [4]. Přehledná transformace podniku je shrnuta v tab. 5. Centralizované řízení podniku ukončil rok 1989. V roce 1991 vznikla samostatná organizace Vodovody a kanalizace Šumperk, s. p. Po privatizaci vodárenských podniků, zahájené v České republice v roce 1993, byly v Šumperku v roce 1994 založeny dva nové podniky – Vodohospodářská zařízení Šumperk, a. s. (VHZ), zřízená jako společnost vlastníků vodohospodářské infrastruktury, což jsou obce a města okresu Šumperk, a Šumperská provozní vodohospodářská společnost, a. s. (ŠPVS), jež má na starosti provoz. V roce 2001 došlo ke změně hlavního akcionáře ŠPVS, kterým se stalo francouzsko-belgické konsorcium SUEZ WATER, s. r. o. Největší změnu ve vodárenství v regionu od roku 1991 přinesl 27. červenec 2020. Na valné hromadě firmy Vodohospodářská zařízení Šumperk, a. s., odsouhlasili zástupci 28 obcí Šumperska odkoupení akcií ŠPVS od firmy SUEZ GROUP. Realizace prodeje akcií proběhla 2. listopadu 2020 za cenu 94 mil. Kč. Prostředky, které byly v podobě roční dividendy přesahující 20 mil. Kč odváděny hlavnímu akcionáři do zahraničí, tak mohou být v budoucnu spravedlivě investovány do infrastruktury.

Obr. 11. Ukázka opravy přivaděče technologií close-fit, realizované firmou Vodohospodářský rozvoj a výstavba, a. s. [16]

Fig. 11. Example of the repair of the feeder using close-fit technology, implemented by Vodohospodářský rozvoj a výstavba, a. s.

Tab. 5. Změny v organizaci řízení městské vodárny v Šumperku

Tab. 5. Changes in the management organisation of the municipal waterworks Šumperk

Rok	Název podniku, jednotky
1883	Městská vodárna v Šumperku (Wasserwerk Mährisch Schönberg)
1917	Městská vodárna a elektrárna Elektrizitätswerk
1947	Městská vodárna
1951	Krajská vodohospodářská služba, oblastní správa v Šumperku
1954	Krajská správa zásobování vodou a kanalizací v Olomouci, provoz Šumperk
1960	Okresní vodohospodářská správa Šumperk (OVhS)
1966	Okresní vodovody a kanalizace (OVaK)
1977	Severomoravské vodovody a kanalizace Ostrava (SmVaK), odštěpný závod 09
1991	Vodovody a kanalizace Šumperk, s. p.
1994	Vodohospodářská zařízení Šumperk, a. s. (VHZ) Šumperská provozní vodohospodářská společnost, a. s. (ŠPVS)
2001	Vodohospodářská zařízení Šumperk, a. s. (VHZ) Šumperská provozní vodohospodářská společnost, a. s. (ŠPVS) – změna hlavního akcionáře – SUEZ WATER, s. r. o (SUEZ GROUP)
2021	Vodohospodářská zařízení Šumperk, a. s. (VHZ) Šumperská provozní vodohospodářská společnost, a. s. (ŠPVS) – změna hlavního akcionáře – VHZ

Upraveno podle [4, 14]. Adjusted according to [4, 14].

ZÁVĚR

Problémy se zásobováním Šumperka a celého povodí Desné pitnou vodou, s nimiž se region potýkal, se podařilo dlouhodobě vyřešit vybudováním skupinového vodovodu Šumperk, který pokrývá potřebu regionu ze 70 %. Strategická vodohospodářská infrastruktura vystavěná ve druhé polovině 20. století zajišťuje dostatek kvalitní pitné vody bez výrazných omezení i do budoucna. Samotné město Šumperk bylo vzhledem k dynamickému rozvoji v sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století nuceno vybudovat další zdroje pitné vody, které zajistily vrty v jímacích územích Bělídlo, Rapotín a Olšany. Změna demografického vývoje Šumperka po roce 1989, znamenající trvalý pokles obyvatel, společně s útlumem textilní výroby a skokovým zdražením cen vodného a stočného přinesly po téměř sto letech výrazné snížení spotřeby vody. Daný trend se samozřejmě odrazil i ve struktuře využití vodních zdrojů ve prospěch odběru podzemní vody. Přechod od centrálního plánovaného hospodářství k tržní ekonomice obnášel kromě nepříjemného skokového růstu cen i navýšení objemu prostředků, které lze účelně investovat do automatizace a regulace provozu a také do obnovy a rekonstrukce stávajících objektů a sítí. Převzetím vlastnické majority od zahraničního vlastníka provozního podniku VZH v roce 2021 byla zahájena nová etapa správy vodohospodářské infrastruktury regionu a zajištěno spravedlivé investování do obnovy a údržby cenné infrastruktury, kterou nám zanechali naši předchůdci.

Obr. 12. Pohled na budovu správy VHZ a ŠPVZ s dispečinkem, laboratořemi a zázemím pro servisní techniku (březen 2022, A. Létal)

Fig. 12. View of the building for the administration of the VHZ and ŠPVZ with a control room and facilities for service equipment (March 2022, A. Létal)

Literatura

- [1] Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Šumperk, fond ONV Šumperk, Technická zpráva „Skupinový vodovod Šumperk – studie k IÚ“, v. h. 689/1.
- [2] Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Šumperk, fond ONV Šumperk, Skupinový vodovod Šumperk ÚP, v. h. 689/3.
- [3] Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Šumperk, fond ONV Šumperk, Provozní a manipulační řád pro zkušební provoz úpravny vod skupinového vodovodu Šumperk, v. h. 769/3, v. h. 770.
- [4] BENDA, J., JARMAROVÁ, H. *Historie šumperského vodárenství v datech i obrazech. Vydáno ke 120. výročí městské vodárny*. Šumperk: Šumperská provozní vodohospodářská společnost, a. s., 2003.
- [5] Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Šumperk, fond ONV Šumperk, Souhrnná technická zpráva napojení vrtu Hv-1.
- [6] Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Šumperk, fond ONV Šumperk, Vodojem Vyhlička 1008/1.
- [7] Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Šumperk, fond ONV Šumperk, Propojení SV Šumperk-Zábřeh, v. h. 1263, v. h. 1264.
- [8] Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Šumperk, fond ONV Šumperk, Vodojem Bohdíkovská, v. h. 1475.
- [9] Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Šumperk, fond ONV Šumperk, Malá vodní elektrárna v přerušovacím vodojemu, v. h. 1634/1, 2,3.
- [10] Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Šumperk, fond ONV Šumperk, Odběrný objekt Hučivá Desná a přívodní řád k ÚV, obnova po povodni 1997, v. h. 1595/3.
- [11] *Plán rozvoje vodovodů a kanalizací Olomouckého kraje*. Voding Hranice, spol. s r. o., 2017. 81 s.
- [12] *Vodovody a kanalizace v Olomouckém kraji v roce 2020* [on-line]. Krajská správa ČSÚ v Olomouci. 3. červen 2021 [vid. 11. březen 2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xm/vodovody-a-kanalizace-v-olomouckem-kraji-v-roce-2020>
- [13] *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2011* [on-line]. Český statistický úřad, 21. prosinec 2015 [vid. 11. březen 2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/historicky-lexikon-obci-1869-az-2015>
- [14] *Výroční zpráva ŠPVS 2020* [on-line]. ŠPVS Šumperk 2021. [vid. 11. březen 2022]. Dostupné z: <https://www.spvs.cz/images/vyrocnizpravy/VZ%202020.pdf>
- [15] Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Šumperk, fond ONV Šumperk, Rozšíření prameniště Rapotín, v. h. 1297.

Autoři

RNDr. Aleš Létal, Ph.D.

✉ ales.letal@upol.cz

ORCID: 0000-0001-6830-2644

RNDr. Renata Pavelková, Ph.D.

✉ r.pavelkova@upol.cz

ORCID: 0000-0002-9352-5863

Mgr. Jindřich Frajer, Ph.D.

✉ jindrich.frajer@upol.cz

ORCID: 0000-0003-0817-3128

Katedra geografie PřF UP v Olomouci

Příspěvek prošel lektorským řízením.

DOI: 10.46555/VTEI.2022.03.004

A RETROSPECTIVE VIEW OF THE ŠUMPERK WATER SUPPLY SYSTEM FROM THE 1960^S TO THE PRESENT

LÉTAL, A.; PAVELKOVÁ, R.; FRAJER, J.

Faculty of Science, Palacký University Olomouc

Keywords: water industry – water plant – drinking water supply – Šumperk

The article is from the water industry. It deals with the development of the drinking water supply in the Šumperk region from the 1960^s to the present. The text is structured into individual chapters according to the stages of the water management infrastructure development with a description of crucial structures and technologies. Special attention is paid to the Šumperk group water supply system. Its completion in 1974 represented the most significant regional water investment in the second half of the 20th century. It solved the long-standing shortage of drinking water for the communities of the Desná valley. The final chapters are devoted to the transformation of the organisational structure of the municipal waterworks, summarising the key milestones in the management of the water infrastructure of the Šumperk region after 1945. The paper uses the example of the city of Šumperk to illustrate the post-revolutionary transformation of the water sector and the possible pitfalls, new starting points and challenges for its future development.